

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

LİSANSÜSTÜ TEZ YAZIM SÜRECİNDE
YAPAY ZEKÂ KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLENDİRME

Yüksek Lisans ve Doktora Öğrencileri İçin Kılavuz Metin

Temmuz 2026

Üretken yapay zekâ araçları (ChatGPT, Claude, Gemini, Copilot ve benzerleri) akademik yazım sürecinin bir parçası hâline gelmiştir. Dünyanın önde gelen üniversiteleri son iki yılda bu araçların lisansüstü tez ve tezsiz proje süreçlerinde nasıl kullanılabileceğine dair resmî yönergeler yayımlamıştır. Bu belge, söz konusu uluslararası uygulamalar temel alınarak İstanbul Aydın Üniversitesi lisansüstü öğrencilerini bilgilendirmek üzere hazırlanmıştır. Belge ayrıca, Yükseköğretim Kurulunun "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Faaliyetlerinde Üretken Yapay Zekâ Kullanımına Dair Etik Rehber" (Mayıs 2024) ve TÜBİTAK'ın "Destek Süreçlerinde Üretken Yapay Zekânın Sorumlu ve Güvenilir Kullanımı Rehberi" (Ocak 2026) belgeleri esas alınarak ulusal çerçeveye uyumlu hâle getirilmiştir.

Genel ilke şudur: Yapay zekâ (YZ), araştırmacının düşünme, analiz etme ve özgün katkı üretme sürecini desteklemek için bir araçtır; bu sürecin yerine geçemez. Tezin fikrîsel özgünlüğü, bilimsel muhakemesi ve nihai ifadesi öğrenciye aittir ve öğrenci bundan tam olarak sorumludur.

1. Temel İlke

Bir tez, adayın bağımsız bilimsel yetkinliğini kanıtlayan bir belgedir. Bu nedenle YZ kullanımınızı değerlendirirken kendinize şu soruyu sormanız yeterlidir:

“Bu işi YZ benim yerime mi yapıyor, yoksa ben yaparken bana yardımcı mı oluyor?”

Yardımcı oluyorsa (yazım dilini düzeltme, biçimlendirme, geri bildirim, kavram açıklama gibi) YZ kullanımı genellikle sorun oluşturmaz. Fakat sizin yerinize düşünüyor, analiz ediyor veya yazıyorsa (bulgu üretme, literatür özetini olduğu gibi kopyalama, tez metnini baştan yazdırma gibi) bu durum, akademik dürüstlük ihlaline yol açabilir.

2. Rahatlıkla Kullanılabilecek Alanlar

Aşağıdaki kullanım biçimleri, uluslararası üniversitelerin çoğunda genel olarak kabul edilebilir kategoride değerlendirilmektedir. Yine de danışmanınızla teyit etmeniz önerilir.

KULLANIM ALANI	AÇIKLAMA
Dil ve Yazım	- Yazım, noktalama ve dilbilgisi hatalarının düzeltilmesi (proofreading) - Ana dili farklı olan öğrenciler için cümle akıcılığını artırmaya yönelik öneriler
Fikir Geliştirme	Araştırma sorusu, hipotez veya bölüm kurgusu üzerine beyin fırtınası yapmak

	Kavramları veya yöntemleri anlamak için açıklama istemek (öğrenme amaçlı)
Geri Bildirim	- Yazdığınız bir taslağın açıklığı, tutarlılığı veya yapısı hakkında geri bildirim almak (metni yeniden yazdırmadan) - Argümanınızdaki mantıksal boşlukları tespit etmek amacıyla soru sordurmak
Teknik Destek	- Kaynakça biçimlendirme (APA, IEEE vb. atıf stiline uydurma) - Tablo, şekil ve grafiklerin biçimsel düzenlenmesi - Analizin ana teknik katkısını oluşturmayan yardımcı kod parçacıklarının yazımı (örn. veri temizleme betiği)
Çeviri	Araştırma konunuzun doğrudan odağı olmayan kaynak metinlerin ön çevirisi (nihai çeviri mutlaka kontrol edilmeli ve kaynak gösterilmelidir).
Veri Etiketleme	Metin ve görsel etiketleme işlerinde YZ kullanılabilir; ancak etiketleme doğruluğunun, kullanılan modelin eğitildiği veri setinin niteliğine ve tarafsızlığına bağlı olduğu unutulmamalı, doğruluk denetimi araştırmacı tarafından yapılmalıdır.

3. Dikkatli ve Sınırlı Kullanılması Gereken Alanlar

Bu alanlarda YZ kullanımı tamamen yasak olmasa da; doğrulama, gözetim ve açık beyan gerektirir. Danışmanınızın onayı olmadan bu alanlarda ilerlemeyiniz.

KULLANIM ALANI	AÇIKLAMA
Literatür Taraması	Konuyla ilgili kaynak önerisi veya arama stratejisi istemek kabul edilebilir; ancak YZ'nin önerdiği her kaynağın gerçekten var olduğu ve içeriğinin doğru aktarıldığı orijinal metinden mutlaka teyit edilmelidir (YZ modelleri var olmayan kaynak/atıf üretebilir).
Veri Analizi	- İstatistiksel yöntem seçimi veya analiz kodunun taslağının oluşturulmasında yardım alınabilir; sonuçların yorumlanması ve doğrulanması araştırmacının kendi denetiminde yapılmalıdır. - Araştırmacının kendi eğittiği bir modeli analizde kullanması etik açıdan uygundur. Hazır bir YZ sistemi kullanılıyorsa uygulanan yöntemin şeffaf, tekrarlanabilir ve açıklanabilir olması; kullanılan aracın ve sürümünün Yöntem bölümünde belirtilmesi gerekir.
Özetleme	Kendi yazdığınız uzun bir bölümü kısaltmak için kullanmak nispeten kabul edilebilir; ancak başkasının makalesini YZ'ye özetletip bu özeti kendi cümleleriniz gibi tezinize eklemek intihal riski taşır.
Görsel/Şekil Üretimi	Kavramsal çerçeve şeması gibi betimleyici görsellerin taslağının oluşturulmasında yardımcı olabilir. Bulgu temsil eden grafik ve şekiller ham veriden üretilmeli, YZ'ye üretilmemelidir.
Sentetik Veri	Eksik gözlemlerin tamamlanması veya örneklemin genişletilmesi amacıyla YZ ile sentetik veri üretilmesi; ancak yöntemin gerekçelendirilmesi, Yöntem bölümünde

açıkça tanımlanması ve danışman onayının alınması koşuluyla mümkündür. Aksi hâlde bulgular yanıltıcı olur.

4. Kullanılması Sakıncalı / Kabul Edilemez Alanlar

Aşağıdaki kullanım biçimleri, akademik dürüstlük ihlali olarak değerlendirilmektedir.

KULLANIM ALANI	AÇIKLAMA
Metin Üretimi	- Tezin giriş, alanyazın, yöntem, bulgular, tartışma veya sonuç bölümlerinin doğrudan yapay zekâya yazdırılıp değiştirilmeden kullanılması - YZ çıktısının kendi cümleleriniz gibi tezde yer alması (beyan edilmemiş kullanım = intihal riski)
Bilimsel Bulgu	- Araştırma bulgusu, yorum veya sonuç üretilmesi için YZ'nin kullanılması, ki bu, tezin “özgün bilimsel katkı” koşulunu doğrudan zedeyen bir ihlaldir - Var olmayan veri, kaynak veya alıntı üretilmesi (YZ modelleri, gerçekmiş gibi görünen ancak var olmayan referanslar üretebilir — “halüsinasyon”)
Gizlilik / Veri Güvenliği	- Yayımlanmamış araştırma verisi, katılımcılara ait kişisel/kimliklendirici bilgi, kurumsal gizli belge veya patente konu olabilecek bulguların herkese açık yapay zekâ platformlarına girilmesi. - Etik kurul onayına tabi verilerin bu araçlara yüklenmesi (KVKK ve araştırma etiği ihlali doğurabilir) - Bu araçların büyük bölümünün sunucuları yurt dışında bulunduğundan, veri girişi KVKK'nın 9. maddesi kapsamında "yurt dışına veri aktarımı" sayılabilir; anonimleştirilmemiş veya maskelenmemiş hiçbir kişisel veri bu sistemlere girilmemelidir.
Onay Süreci	Danışman ve gerektiğinde tez izleme komitesi bilgilendirilmeden/onayı alınmadan tezin özünü etkileyecek biçimde yapay zekâ kullanımı
Katılımcı Yerine YZ	Anket, görüşme, odak grup gibi veri toplama süreçlerinde gerçek katılımcıların yerine YZ'nin kullanılması veya YZ ile yapay katılımcı yanıtı üretilmesi.

5. Beyan (Açık Bildirim) Zorunluluğu

Uluslararası uygulamada ortak kural, kullanılan her YZ aracının, hangi amaçla ve nasıl kullanıldığının belirtilerek tez içinde açıkça beyan edilmesidir. Beyan, YZ aracını kaynak olarak göstermek anlamına gelmez (YZ çıktısı bir “kaynak” değildir), akademik şeffaflığı sağlamak amacı taşır.

Örnek beyan cümlesi (Önsöz/Teşekkür veya Yöntem bölümüne eklenebilir):

“Bu tezin hazırlanma sürecinde [araç adı ve sürümü], dilbilgisi kontrolü ve kaynakça biçimlendirmesi amacıyla kullanılmış; üretilen tüm çıktılar yazar tarafından gözden geçirilmiş ve doğrulanmıştır. Tezin bilimsel içeriği, analizi ve yorumları yazara aittir.”

Beyan eşiği: Basit yazım ve dilbilgisi denetimi beyan eşiğinin altında kabul edilir. Buna karşılık tezin herhangi bir bölümünün taslağının oluşturulması, analiz kodunun üretilmesi, veri analizi yapılması, görselin üretilmesi veya tezin ana argümanlarını destekleyen içeriğin üretilmesi "önemli ölçüde kullanım" sayılır ve mutlaka beyan edilmelidir.

Beyanda; kullanılan aracın adı ve sürümü, kullanım tarihi, tezin hangi aşamasında veya bölümünde kullanıldığı ve kullanımın niteliği açıkça belirtilmelidir. YZ kullanılan bölümler ayrıca Yöntem kısmında da açıklanmalıdır.

Yapay zekâ araçları; tezde ve tezdten üretilecek yayınlarda yazar olarak gösterilemez. Bir çalışmanın nihai hâlinin sorumluluğunu üstlenemeyeceği için yazarlık koşullarını sağlamaz.

Etik kurul onayı gerektiren çalışmalarda, YZ'nin kullanım amacı, kapsamı ve niteliği hakkında etik kurul başvurusunda da bilgi verilmelidir.

6. Sorumluluk ve Sonuçları

- Tezde yer alan her ifadenin bilimsel ve etik sorumluluğu, kullanılan araçtan bağımsız olarak öğrenciye aittir.
- Beyan edilmemiş veya sakıncalı biçimde YZ kullanımı tespit edildiğinde, durum Üniversitenin akademik dürüstlük ve intihal politikaları kapsamında değerlendirilir.
- Yapay zekâ tespit yazılımlarının sonuçları tek başına disiplin sürecinin dayanağı olamaz. Ancak şüpheli durumlarda danışman ve jüri, öğrenciden sözlü savunma veya tezin yazım sürecindeki farklı sürümlerini (revizyon geçmişi) talep edebilir.
- Bu nedenle tüm taslak sürümlerinizi (özellikle YZ kullanmadan yazdığınız ilk hâllerini) saklamanız önerilir.
- YZ modelleri, eğitildikleri veriden kaynaklanan toplumsal önyargıları (cinsiyet, etnik köken, yaş vb.) çıktılarına yansıtabilir ve pekiştirebilir. Özellikle nitel analiz, sınıflandırma ve yorum içeren aşamalarda çıktılar bu açıdan da eleştirel olarak gözden geçirilmelidir.
- YZ çıktıları, başkasına ait telifli içerikleri yeniden üretebilir. Metin, kod ve görsellerin özgünlüğü ile üretilen kodun lisans koşulları öğrenci tarafından denetlenmelidir (5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu).

7. Danışmanla İletişim

Bölüm, anabilim dalı ve tez konusuna göre kabul edilebilir kullanım sınırları farklılık gösterebilir (örneğin, mühendislik alanında kod yazımıyla ilgili beklentiler, sosyal bilimlerdeki nitel analiz beklentilerinden farklıdır). Bu nedenle emin olmadığınız her durumda, tez çalışmasına başlamadan önce ve süreç boyunca tez danışmanınızla açıkça görüşün. Şüpheyi düşüğünüzde sorunuz, ve varsayımında bulunmayınız.

8. Danışman, Tez İzleme Komitesi ve Jüri Üyeleri İçin Not

Tez taslakları yayımlanmamış, özgün ve gizli çalışmalardır. Bu nedenle danışmanlar, tez izleme komitesi ve jüri üyeleri; tez metnini veya bölümlerini değerlendirmek, özetlemek ya da rapor/eleştiri taslağı oluşturmak amacıyla herkese açık YZ araçlarına yüklememelidir. Bu yaklaşım, TÜBİTAK'ın değerlendirme süreçlerinde getirdiği kısıtla ve NIH, NSF, Avrupa Komisyonu gibi kuruluşların uygulamalarıyla uyumludur.

Değerlendirmenin bilimsel içeriği ve nihai karar, her hâlükârda değerlendircinin kendi uzman muhakemesine dayanmalıdır.

9. Özet Tablo

SOR KENDİNE	İPUCU
Bu metni ben mi ürettim, YZ mı?	Cümleler size ait olmalıdır. YZ çıktısı kopyala-yapıştır şeklinde kullanılamaz.
Bu bilgi/veri gizli mi?	Gizliyse hiçbir genel YZ aracına girmeyiniz.
Bu bir bulgu/yorum mu üretiyor?	Bilimsel yorum ve sonuç yalnızca size ait olmalı.
Kaynaklar gerçek mi?	Her atıfı mutlaka orijinal kaynaktan doğrulayın.
Danışmanım biliyor mu?	Emin değilseniz, kullanmadan önce danışmanınıza danışın.

Bu belge; Oxford, Cambridge, Princeton, MIT, Harvard, Toronto, ETH Zürih, Washington, Georgia Tech, Alabama-Huntsville ve Florida Uluslararası Üniversitesi gibi kurumların kamuya açık yapay zekâ ve tez yazımı yönergeleri incelenerek aşağıdaki kaynaklar ışığında İstanbul Aydın Üniversitesi bağlamına uyarlanmıştır.

Kaynaklar

- Yükseköğretim Kurulu (2024). Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Faaliyetlerinde Üretken Yapay Zekâ Kullanımına Dair Etik Rehber, Mayıs 2024. <https://proje.yok.gov.tr/tr/page/635>
- TÜBİTAK (2026). Destek Süreçlerinde Üretken Yapay Zekânın (ÜYZ) Sorumlu ve Güvenilir Kullanımı Rehberi, Ocak 2026. https://tubitak.gov.tr/sites/default/files/2026-01/UYZ_Rehberi_v04_TR.pdf
- 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu
- 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu
- 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
- Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği
- Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi